
Beleidsdraaiboek bestrijding

Lumpy skin disease (LSD) *Nodulaire dermatose*

Versie 2.0

September 2025

Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur

Inhoud

Voorwoord	4
Begrippenlijst	5
1. Verplichte maatregelen	7
1.1. Meldplicht	7
1.2. Verdenking op inrichting	8
1.3. Besmetting op inrichting	10
1.4. Maatregelen in beperkingsgebied	12
1.5. Mogelijke maatregelen bij wilde dieren en gehouden dieren in natuurgebieden en dierentuinen	21
2. Mogelijkenationale maatregelen.....	23
3. Opheffen van maatregelen	27
4. Herbevolken	28
Bijlage I Producten van dierlijke oorsprong.....	29

Disclaimer

Het draaiboek is een handleiding voor een effectief en zorgvuldig optreden van het ministerie van LNV bij een uitbraak van lumpy skin disease (LSD). Dit draaiboek dient enerzijds als een "checklist" voor de te nemen maatregelen bij een uitbraak en anderzijds als toelichting op de verschillende maatregelen en beleidsbeslissingen. Het draaiboek is gebaseerd op de Europese Diergezondheidsverordening (Vo (EU) nr. 2016/429), onderliggende Europese regelgeving en op aanvullende nationale regelgeving. De Europese regelgeving gaat voor op het draaiboek indien afwijkingen worden waargenomen.

Een draaiboek is een dynamisch geheel. De input van stakeholders, ervaringen met dierziekte-uitbraken en oefeningen, veranderende regelgeving en veranderende opvattingen zijn in dit draaiboek verwerkt. Dit draaiboek is door de minister van LNV vastgesteld. Op basis van nieuwe ontwikkelingen wordt het beleidsdraaiboek met enige regelmaat geactualiseerd. Het draaiboek is daarmee een weergave van de gehanteerde beleidslijn op een bepaald moment. Het gaat uit van een vereenvoudiging van de complexe situaties die kunnen ontstaan bij verschillende scenario's van een uitbraak van LSD. Tijdens een uitbraak kan door de verantwoordelijke bewindspersoon worden afgeweken van de in dit draaiboek beschreven lijn, als de situatie daartoe aanleiding geeft. Aan het draaiboek kunnen geen rechten worden ontleend. Afhankelijk van de situatie kan de minister besluiten alle maatregelen uit het "[Beleidsdraaiboek bestrijdingsplichtige dierziekten](#)" in te stellen indien nodig.

Voorwoord

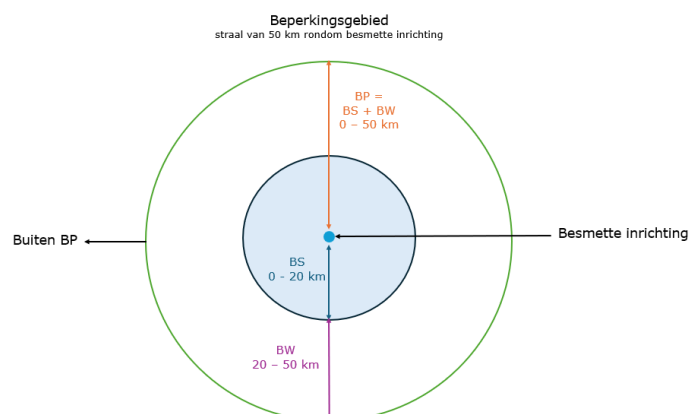
In het [“Beleidsdraaiboek Bestrijdingsplichtige Dierziekte \(algemeen deel\)”](#) wordt de algemene beleidslijn, dierziekte overschrijdende overwegingen, financiële voorzieningen en maatregelen beschreven.

In dit LSD-specifieke deel worden de maatregelen beschreven die in de ingestelde gebieden (kunnen) worden opgelegd bij een uitbraak van lumpy skin disease (LSD). LSD is in de Europese diergezondheidsverordening (Vo (EU) 2016/429, hierna: diergezondheidsverordening of DGV) een categorie A-ziekte. De ziekte komt gewoonlijk niet voor bij gehouden dieren in de Europese Unie. Er dienen onmiddellijke uitroeiingsmaatregelen worden genomen zodra de ziekte wordt ontdekt bij de volgende diersoorten: *Bison ssp.*, *Bos ssp.*, *Bubalus ssp.* (bizons, runderen en buffels). De ziekte is meld- en bestrijdingsplichtig bij deze diersoorten. LSD is geen zoönose. Er is geen gevaar voor de volksgezondheid. De maatregelen hebben als doel de verspreiding van het virus te voorkomen. Veel maatregelen zijn voorgeschreven in de diergezondheidsverordening en onderliggende regelgeving. Deze maatregelen staan in het eerste hoofdstuk “Verplichte maatregelen”. Daarnaast kunnen lidstaten aanvullende maatregelen nemen om de ziekte te bestrijden, als de situatie daartoe noopt. Deze maatregelen worden beschreven in het tweede hoofdstuk “Mogelijke nationale maatregelen”. In derde hoofdstuk “Opheffen van maatregelen” en het vierde hoofdstuk “Herbevolken” worden de laatste stappen besproken, als de situatie rustig blijft en aan de wettelijke volwaarden is voldaan.

Informatie over de ziekte en over de beschikbare diagnostiek zijn onder andere te vinden op de websites van [Wageningen Bioveterinary Research \(WBVR\)](#), [Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit \(NVWA\)](#) en [Royal GD \(GD\)](#).

Begrippenlijst

Beperkingsgebied (BP): straal van 0 – 50 km vanaf de inrichting van de uitbraak. Het BP is onderverdeeld in een beschermings- en bewakingszone. De maatregelen in het BP zijn alleen van toepassing op inrichtingen met gevoelige diersoorten, tenzij expliciet anders is vermeld. De maatregelen in het BP duren minimaal 45 dagen (Bijlagen X en XI DA 2020/687). Bedrijven die op de grens liggen van een BP (deels binnen en deels buiten de cirkel), vallen in het geheel binnen het BP.

Beschermsgebied (BS): straal van 0 - 20 km vanaf de inrichting van de uitbraak. De maatregelen in een BS zijn minimaal 28 dagen van kracht. Het gebied heeft na opheffen van het BS een aanvullende periode van 17 dagen waarin dezelfde maatregelen gelden als die in het bewakingsgebied (Bijlagen X en XI DA 2020/687). Bedrijven die op de grens liggen van een BS (deels binnen en deels buiten de cirkel), vallen in het geheel binnen het BS.

Bewakingsgebied (BW): straal van 20 - 50 km vanaf de inrichting van de uitbraak. De maatregelen in het BW duren minimaal 45 dagen (Bijlagen X en XI DA 2020/687). Bedrijven die op de grens liggen van een BW (deels binnen en deels buiten de cirkel), vallen in het geheel binnen het BW.

Contact geweest met LSD-virus: overdracht met name middels vectoren (mechanische overdracht door bijvoorbeeld steekvliegen, teken), maar ook door direct (bijvoorbeeld via de naald) of indirect contact (bijvoorbeeld lichaamsvloeistoffen). Dit kan gelden voor inrichtingen, relevante locaties (inclusief vervoersmiddelen), gevoelige dieren, materialen, stoffen, (dierlijke) producten.

Epidemiologische eenheid: verbonden inrichtingen en andere relevante locaties, met inbegrip van vervoersmiddelen, waar dieren dezelfde kans op blootstelling aan LSD-virus hebben. Het kan hierbij om een locatie met één of meerdere Uniek Bedrijfsnummers (UBN) gaan. De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) beoordeelt de situatie en gaat na of gevoelige dieren uit eenzelfde 'epidemiologische eenheid' bestaan.

Gebruiksvee: het doel is om de dieren in te zetten voor hun functies, zoals melkproductie of als werkdier.

Gevoelige dieren: diersoorten die besmet en ziek kunnen worden van het LSD-virus. Deze dieren zijn opgenomen in de lijst van Vo 2018/1882 en zijn bizon, runderen en buffels.

Getroffen inrichting / uitbraak: een inrichting met een officiële bevestiging van een uitbraak van LSD-virus bij gehouden dieren.

Inrichting: de definitie voor een inrichting volgens de DGV is een ruimte of milieu waar dieren worden gehouden op tijdelijke of permanente basis. Dit betreft dus niet alleen

commerciële (professionele) houderijen, maar ook hobby houderijen, kinderboerderijen, dierentuinen, weides, natuurgebieden, laboratoria of onderzoeksinstellingen.

Monitoringsperiode: een monitoringsperiode gaat in vanaf het moment dat de definitieve reiniging en ontsmetting op de getroffen inrichting heeft plaatsgevonden. De NVWA gaat met screeningsteams langs geselecteerde bedrijven in het beperkingsgebied om een indruk te krijgen van de mogelijke verspreiding van het LSD-virus.

Niet-gevoelige dieren: andere diersoorten dan bizons, runderen en buffels worden niet gevoelig beschouwd voor een infectie met LSD-virus. Ze dragen niet bij aan de transmissie van het virus. In dit document wordt dan gesproken van niet-gevoelige dieren/diersoorten.

Pluimvee: vogels die worden gefokt of in gevangenschap worden gehouden voor: a) de productie van vlees, eieren voor consumptie, of andere producten, b) het uitzetten in het wild, c) het kweken van vogels die worden gebruikt voor de onder a) en b) genoemde soorten productie.

Producten van dierlijke oorsprong: voor de specifieke duiding van de diversiteit aan producten van dierlijke oorsprong, wordt verwezen naar Bijlage I "Producten van dierlijke oorsprong".

Producten, materialen en/of stoffen: dit zijn zaken zoals diervoeders, vervoermiddelen, huisvestingsmateriaal, stal en dergelijke die ook mogelijk in contact kunnen komen met LSD-virus.

R&O: afkorting voor reiniging en ontsmetting.

RMO: afkorting voor Rijdende Melk Ontvangst.

Toeleveringsketen: een geïntegreerde productieketen met een gemeenschappelijke gezondheidsstatus ten aanzien van in de lijst opgenomen ziekten bestaande uit een samenwerkingsnetwerk van gespecialiseerde inrichtingen die door de bevoegde autoriteit voor de toepassing van artikel 45 van Vo 2020/687 zijn erkend, waartussen dieren worden verplaatst om de productiecyclus te voltooien.

Wilde dieren: niet gehouden, niet locatie-gebonden dieren; zijnde dieren waar mensen geen beschikkingsmacht over hebben. Het hebben of ontbreken van een oormerk is hierbij geen inclusie criterium.

1. Verplichte maatregelen

Dit draaiboek is gebaseerd op EU-regelgeving. In de betrokken verordeningen staat onder andere dat lidstaten maatregelen moeten of kunnen opleggen. De maatregelen worden voor verschillende situaties of regio's beschreven.

Europese regelgeving

- Diergezondheidsverordening (DGV) (EU) 2016/429
- Uitvoeringsverordening (EU) 2018/1882
- Gedelegeerde verordening (EU) 2020/686
- Gedelegeerde verordening (EU) 2020/687
- Gedelegeerde verordening (EU) 2020/688
- Gedelegeerde verordening (EU) 2020/689
- Gedelegeerde verordening (EU) 2023/361

Daarnaast zijn er ook verplichte nationale maatregelen en kennen de grondslag in onderstaande nationale regelgeving.

Nationale regelgeving

- Wet Dieren
- Besluit houders van dieren
- Regeling Diergezondheid
- Regeling Houders van dieren

1.1. Meldplicht

Besluit houders van dieren, art. 1.29

Als een gevoelig dier (rund, bizon of buffel) verschijnselen van LSD vertoont of indien redelijkerwijs kan worden aangenomen dat een dier in de gelegenheid is geweest om te worden besmet of drager van LSD-virus is, geeft de houder of de dierenarts hiervan onmiddellijk kennis aan de NVWA (Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit). De meldplicht geldt ook voor medewerkers van laboratoria die monsters van dieren onderzoeken (Besluit houders van dieren, art. 1.29). Ook dient de NVWA de aanwezigheid of de vermoedelijke aanwezigheid van het LSD-virus in een lidstaat onmiddellijk bij de Europese Commissie en de andere lidstaten van de Europese Unie te melden (DGV, art. 19).

1.2. Verdenking op inrichting

Vo 2020/687, art. 5 – 10

De minister legt maatregelen op aan de exploitant(en) van de betrokken inrichting(en) bij beschikking. Maatregelen kunnen ook gelden ook voor een verdenking in levensmiddelbedrijven, diervoederbedrijven, grenscontrolepost, locatie voor dierlijke bijproducten (bijvoorbeeld slachthuis / vervoermiddel) (art. 10).

1. Onderzoek van gevoelige dieren op de verdachte inrichting (art. 6).

De officiële dierenarts (NVWA) voert klinisch onderzoek uit van alle gevoelige dieren en verzamelt monsters voor laboratoriumonderzoek van dieren met klinische verschijnselen.

2. Bioveiligheidsmaatregelen op de verdachte inrichting (art. 5, 7, 8).

Maatregelen die een houder zelf moet treffen als er een verdenking is van een ziekte en verplicht moeten worden aangehouden als de NVWA na bezoek de inrichting ook verdenkt.

- Dieren, waarbij LSD wordt vermoed, worden geïsoleerd van de andere (gevoelige en niet-gevoelige) dieren en wilde gevoelige dieren.
- De gevoelige dieren, mest (met inbegrip van gebruikt strooisel) en alle andere materialen, producten en/of stoffen die mogelijk in contact zijn geweest met het LSD-virus moeten geïsoleerd worden gehouden van insecten, knaagdieren, niet-gevoelige gehouden dieren en wilde dieren.
- Alle dierlijke bijproducten van dode dieren moeten worden verwerkt/verwijderd om LSD-virus niet te laten verspreiden.
- Documentatie over productie, gezondheid en traceerbaarheid van de dieren op de inrichting moeten actueel zijn.
- Een goede bedrijfshygiëne is noodzakelijk om broedplaatsen voor vectoren zoveel mogelijk terug te dringen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan het voorkomen van mestkorsten in de put en het verwijderen van voerresten.

3. Voor de verdachte inrichting is een verbod op (art. 7):

- Het verplaatsen van alle gehouden dieren, zowel LSD-gevoelig als niet LSD-gevoelig, naar en vanuit een verdachte inrichting. Een noodzakelijke verplaatsing kan worden toegelaten door de NVWA via ontheffing, als de NVWA een risicobeoordeling heeft uitgevoerd. Aanvullende bioveiligheidsmaatregelen kunnen worden opgelegd.

Een voorbeeld van een noodzakelijke verplaatsing is bijvoorbeeld een droge koe die richting afkalfdatum gaat en nog in het weiland staat. Vervoer naar het melkveebedrijf om daar af te kunnen kalven is noodzakelijk.

- Het verplaatsen van alle waarschijnlijke LSD-besmette materialen, stoffen of producten afkomstig van gevoelige dieren vanuit een verdachte inrichting.

- Het verplaatsen van niet-essentiële producten, materialen, stoffen, personen en vervoermiddelen naar de inrichting.
Een voorbeeld van een niet noodzakelijke verplaatsing is bijvoorbeeld een levering van strooisel voor bodembedekking voor de ligplaatsen van de dieren.
- Het doden van gevoelige dieren op een verdachte inrichting tenzij de NVWA toestemming geeft.

4. Mogelijk aanvullende maatregelen die door de minister kunnen worden ingesteld (art. 9).

Een tijdelijke gebiedsregeling kan door de minister worden ingesteld, indien risicoanalyse van NVWA hiertoe aanleiding geeft. Denk daarbij onder andere aan: dierdichtheid, ontoereikende informatie over oorsprong of insleep routes.

De minister kan besluiten tot inzet van preventieve doding, als de epidemiologische situatie hiertoe aanleiding geeft.

1.3. Besmetting op inrichting

Vo 2020/687, art. 11 – 20

1. Doden en afvoeren ter destructie van aanwezige gevoelige dieren op de besmette inrichting, met inachtneming van mogelijke afwijkingen (art. 12).

Volgens EU-wetgeving dient het doden en afvoeren van dieren op getroffen inrichtingen plaats te vinden, om het risico op verspreiding van LSD te verminderen. Het proces rondom doden en afvoeren ter destructie is onder leiding van de NVWA. De kadavers moeten voorafgaand aan het laden worden besproeid met ontsmettingsmiddel. De afvoer van de kadavers vindt vervolgens plaats in geheel gesloten, lekvrije en verzegelbare containers welke voor het verlaten van de locatie aan de buitenkant geheel gereinigd en ontsmet worden. De containers moeten zo beladen worden dat de bovenzijde goed afgesloten kan worden.

Uitzondering voor doden en afvoeren (na advies deskundigen):

- Als een inrichting diverse epidemiologische eenheden heeft (bijvoorbeeld één UBN met meerdere, verspreide locaties) waar geen verspreiding van LSD heeft plaatsgevonden. Hiervoor dient een risicobeoordeling te zijn uitgevoerd door de NVWA (bijvoorbeeld: of inrichtingen volledig gescheiden zijn gebleven) en eventueel gunstige resultaten zijn vastgesteld in laboratoriumonderzoek (art. 13, punt 1).
- Laboratoria, instituten (wetenschappelijk), instandhouding van beschermde of met uitsterven bedreigde diersoorten, registratie als zeldzaam ras, dieren met hoge, genetische, culturele of educatieve waarde, natuurgebieden (wilde dieren) en dierentuinen (art. 13, punt 2).
- Het doden van gevoelige, gehouden dieren mag worden uitgesteld in het besluit van de minister, als de dieren een noodvaccinatie ondergaan (art. 69, Vo 2016/429).

N.a.v. risicobeoordeling NVWA en (in afwachting van) gunstige resultaten laboratoriumonderzoeken en incubatietijd, moeten dieren worden gehouden in gepaste isolatie, met een klinische bewaking en waar nodig aanvullende laboratoriumonderzoeken (art. 13, punt 3).

2. Afname monsters voor laboratoriumonderzoek ten behoeve van epidemiologische doeleinden (art. 12, 14).

Monsters dienen te worden genomen vóór, tijdens of na het doden. Hierbij kunnen ook niet-gevoelige dieren en wilde, gevoelige dieren worden bemonsterd als de epidemiologische situatie hiertoe aanleiding geeft.

3. Reinigen en ontsmetten of vernietigen van materialen, producten en/of stoffen (art. 12, 15, 16).

Denk daarbij aan diervoeders, beddingmateriaal, vervoermiddelen, huisvestingsmateriaal en dergelijke. De R&O dient uitgevoerd te worden overeenkomstig procedure in bijlage IV (A + B) van Vo 2020/687. Voor de materialen, producten en/of stoffen waar geen procedure voor staat beschreven, beslist de NVWA. Weidepercelen waar besmette dieren hebben gelopen en mest (met inbegrip van gebruikt strooisel) mogen afwijken van R&O-procedure als inactivatie van het LSD-virus te waarborgen is met wetenschappelijk bewijs.

4. Traceren van alle gevoelige dieren die aanwezig zijn geweest in de inrichting waar een besmetting is bevestigd of op een andere manier epidemiologische verbonden zijn geweest met de besmette inrichting (art. 17, 19).

Ook producten (zoals oöcyten, embryo's of sperma), vervoermiddelen (bijvoorbeeld voor veevervoer), materialen, stoffen of personen die mogelijk LSD-virus kunnen verspreiden, zullen worden getraceerd. De tracering bestrijkt minimaal 35 dagen (monitoringsperiode), teruggerekend vanaf de datum waarop het vermoeden is gemeld. Voorlopige ziektebestrijdingsmaatregelen, zoals genoemd bij '1.2 Verdenking op inrichting', kunnen worden ingesteld (art. 18).

5. Blijven aanhouden van bioveiligheidsmaatregelen, beschreven bij de "Verdenking op inrichting", (onder andere bestrijding ratten/muizen of ander ongedierte en het gebruik van insecticiden) (art. 12).

Nadat een risicobeoordeling met betrekking tot verdere verspreiding van LSD is uitgevoerd, blijft het mogelijk om andere risicobeperkingsmaatregelen in te zetten (zoals: het doden van de dieren of het weren van insecten).

Mogelijke uitzondering: de minister kan besluiten geen maatregelen te treffen als een besmetting of besmet materiaal aanwezig is in een levensmiddelen- of diervoederbedrijf, grenscontrolepost, locatie voor producten afkomstig van gevoelige dieren (bijvoorbeeld slachthuis/vervoermiddel), locatie waar het verzamelen of de tijdelijke tentoonstelling van of veterinaire hulp aan dieren plaatsvindt, of elke andere locatie die geen inrichting is plaatsvindt (art. 20).

1.4. Maatregelen in beperkingsgebied

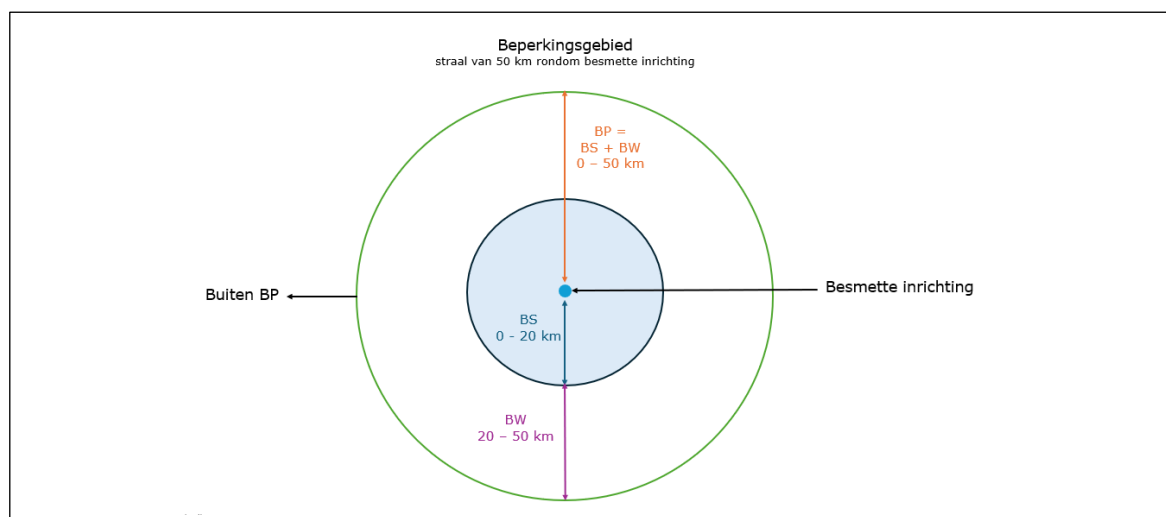
Vo 2020/687, art. 21 - 55 en Bijlage VI

1. Instellen van een beperkingszone, inventarisatie van inrichtingen met gevoelige diersoorten in het BP en inspectiebezoeken (art. 21, 22, 26, 39, 40, 41, 55).

In geval van een vastgestelde besmetting stelt de NVWA rond de getroffen inrichting of locatie onmiddellijk een BP in die bestaat uit: een BS en een BW. Het BS heeft een straal van 20 kilometer rondom de uitbraak, het BW tot 50 kilometer rondom de uitbraak.

Maatregelen in een BS zijn minimaal 28 dagen van kracht. Na de voorlopige R&O van de laatst besmette inrichting kan het BS worden opgeheven. Het gebied heeft na opheffen een aanvullende periode van 17 dagen waarin dezelfde maatregelen gelden als die in het BW. Maatregelen in het BW duren minimaal 45 dagen. De maatregelen in het BP zijn alleen van toepassing op inrichtingen met gevoelige diersoorten, tenzij expliciet anders is vermeld.

Mogelijke uitzondering: de minister kan besluiten geen BP in te stellen als een besmetting of besmet materiaal aanwezig is in een levensmiddelen- of diervoederbedrijf, grenscontrolepost, locatie voor producten afkomstig van gevoelige dieren (bijvoorbeeld slachthuis/vervoermiddel), locatie waar het verzamelen of de tijdelijke tentoonstelling van of veterinaire hulp aan dieren plaatsvindt, of elke andere locatie die geen inrichting is plaatsvindt (art. 21).

In het BP zal een inventarisatie van alle inrichtingen met gevoelige diersoorten plaatsvinden door de NVWA in de monitoringsperiode van 35 dagen. Een representatief aantal inrichtingen zal worden bezocht. De geselecteerde inrichtingen zullen worden gescreend door middel van klinisch onderzoek bij de dieren. Als er klinische verschijnselen worden gezien zal de NVWA monsters nemen van (een deel van) de klinisch zieke dieren en laten onderzoeken bij WBVR.

2. Houder actualiseert documentatie van de inrichting over gezondheid, productie en traceerbaarheid in het BP (art. 25).

De veehouder houdt ziekte- of sterftcijfer of een aanzienlijke daling in de productiegegevens in de gaten. Gegevens moeten getoond kunnen worden aan de NVWA en afwijkingen moeten worden gemeld aan NVWA.

3. Afschermplicht voor gehouden, gevoelige dieren in het BP (art. 25).

Gehouden, gevoelige dieren moeten gescheiden zijn van wilde dieren en niet-gevoelige dieren. Indien nodig, moeten gevoelige dieren ook geïsoleerd worden van insecten en knaagdieren. In het BP houdt dit ook de toepassing van geschikte bestrijdingsmiddelen tegen insecten, knaagdieren en andere vectoren in en rond de inrichting toepassen.

4. Gepaste bioveiligheidsmaatregelen voor personen die de inrichting met gevoelige diersoorten betreden in het BP (art. 25).

Er geldt een algemeen bezoekersverbod voor het betreden van de stal, hok of weideperceel waar gevoelige dieren staan. Er zijn uitzonderingen toegestaan: het bezoek moet noodzakelijk zijn in het kader van volksgezondheid, diergezondheid, dierenwelzijn, gezondheid van aanwezige personen, toezicht als bedoeld in artikel 5:15 van de Algemene Wet Bestuursrecht of opsporing als bedoeld in het Wetboek van Strafvordering en de Wet economische delicten. De genoemde personen moeten reiniging- en ontsmettingsvoorzieningen gebruiken bij de in- en uitgangen van de inrichting en dienen deze gepaste bioveiligheidsmaatregelen te treffen (zoals: dragen van bedrijfskleding, zoveel mogelijk bedrijfseigen materiaal gebruiken, al het gebruikte materiaal wat het bedrijf verlaat moet worden gereinigd en ontsmet, streven van één bedrijfsbezoek met gevoelige dieren per dag (m.u.v. dierenarts), één naald per dier)

De dierhouder dient zelf zorg te dragen dat het bezoekersverbod en het hygiëneprotocol worden nageleefd en dient de bezoekers aan de dierverblijven te registreren in een bedrijfsregister.

5. Verbod op verplaatsingen vanuit en naar het BP van gevoelige dieren en producten afkomstig van gevoelige dieren (art. 27, 42).

Er is een algemeen verbod op verplaatsingen van risicovolle transporten, zoals het vervoer van gevoelige dieren of producten afkomstig van gevoelige dieren. In Bijlage VI van Vo 2020/687 staat dit overzichtelijk weergegeven. Vervoersbeperkingen zijn een belangrijk middel om verspreiding van LSD-virus over grotere afstanden tegen te gaan. Ondanks het algemene verbod, is het onder voorwaarden toegestaan om bepaalde producten, materialen en/of stoffen te vervoeren. Vervoersbewegingen van producten, materialen en/of stoffen dienen te worden beperkt en aan voorwaarden te voldoen conform punt 7.

Uitsluitend als de epidemiologische situatie in Nederland het toelaat, onder andere naar aanleiding van evaluatie door deskundigen, kunnen verplaatsingen van

gevoelige dieren en producten afkomstig van gevoelige dieren worden toegestaan. Deze verplaatsingen dienen te voldoen aan voorwaarden die worden beschreven in punt 7, 8, 9. Dit zal worden vastgesteld in een regeling.

6. Afvoeren van kadavers of delen van dode of gedode gevoelige dieren in het BP (art. 22).

Kadavers moeten aan de weg worden aangeboden zodat Rendac niet het erf op hoeft te rijden. Dieren dienen volledig bedekt te worden, waardoor er ook geen mogelijke vectoren (bijvoorbeeld stalvliegen) bij kunnen komen. Rendac rijdt separate ophaalroutes voor BS en BW.

7. Algemene voorwaarden en gepaste bioveiligheidsmaatregelen voor vervoermiddelen die de inrichting met gevoelige diersoorten betreden in het BP en/of naar buiten het BP gaan (art. 22, 24, 28, 43).

Er zijn hierna geen aanvullende voorwaarden meer bepaald voor het vervoer van materialen, producten en/of stoffen. Er zijn wel aanvullende voorwaarden voor verplaatsingen van levende, gevoelige dieren en (levende) producten afkomstig van gevoelige dieren gesteld. Deze voorwaarden worden beschreven in punt 8 'Voorwaarden voor verplaatsingen van gevoelige dieren vanuit en naar het BP en punt 9 'Voorwaarden voor verplaatsingen van producten van dierlijke oorsprong van gevoelige dieren vanuit en naar het BP.

De vervoermiddelen moet aan diverse voorwaarden voldoen, zoals uitsluitend via aangewezen routes, waar mogelijk via hoofdwegen verlopen, de omgeving waar gevoelige dieren staan worden vermeden en het verplaatsen wordt uitgevoerd zonder lossen en/of stoppen, tot aan de lossing in de inrichting van de bestemming.

Als een inrichting met gevoelige diersoorten noodzakelijk moet worden betreden met een vervoermiddel (bijvoorbeeld aanleveren van voedermiddelen, voorwerpen) zijn er aanvullende voorwaarden:

- Het vervoermiddel moet voldoen aan het voorkomen van lekkage en/of ontsnapping van dieren, producten of voorwerpen.
- De vervoerder dient zich te houden aan de geldende protocollen, die zich bijvoorbeeld richten op reiniging- en ontsmettingsvoorzieningen bij in- en uitgang (de inrichting is daarvoor verantwoordelijk), ophalen met lekvrije vervoersmiddelen en dergelijke. Deze protocollen zijn geldend voor al het vervoer wat op het bedrijf komt, van voerleverancier tot mestvervoer.
 - i. [Hygiëneprotocol voor het reinigen en ontsmetten van transportmiddelen voor het vervoer van diervoeder](#)
 - ii. [Hygiëneprotocol: laden en lossen van dieren](#)
 - iii. [Hygiëneprotocol: dierziekten voor RMO](#)
- Het vervoer dient gericht op één gebied (óf BS óf BW) te rijden om vervoeren over lange afstanden te voorkomen en gericht rijden op één gebied. Op deze manier mogen meerdere inrichtingen met gevoelige dieren worden betreden in één vervoerbeweging.

8. Voorwaarden voor verplaatsingen van gevoelige dieren in, vanuit en naar het BP (art. 28, 43).

8.1 Gebruiksvee in BW (in uitzonderlijke situaties) (art. 45)

Voorwaarden voor het vervoer en de betrokken locaties

Als aan alle voorwaarden voor de verplaatsing wordt voldaan, geeft de NVWA een ontheffing af in uitzonderlijke situaties voor het vervoer vanuit het BW. Vanuit de BS mag niet worden vervoerd. De dieren worden één-op-één vervoerd naar de ontvangende inrichting. Als ze naar een inrichting gaan buiten het BP, dient NVWA deze inrichtingen ook op te volgen in de monitoring. Deze inrichtingen vallen dan ook onder voorwaarden voor het dan geldende BW.

Voorwaarden voor het te verplaatsen dier

Het te verplaatsen dier moet klinisch worden onderzocht door een officiële dierenarts en via laboratoriumonderzoek worden beoordeeld met inachtneming van aanvullende bioveiligheidsmaatregelen. Bij goedkeuring kan het dier een ontheffing krijgen van de NVWA voor vervoer.

8.2 Slachtvee (art. 29, 37, 44 en 53)

Voorwaarden voor het vervoer en de betrokken locaties

Het slachtvee moet één-op-één worden vervoerd naar de eindbestemming (het slachthuis) en moeten bij aankomst onmiddellijk worden geslacht. Het slachthuis dient in principe in hetzelfde gebied als de primaire inrichting te liggen. Indien dit niet mogelijk is, kan worden uitgeweken.

Samenvattend komt dit op het volgende neer:

- BS: het af te voeren dier blijft binnen BS. Als er geen slachthuis in het BS is, kan worden uitgeweken naar binnen het BW (en anders zo dicht mogelijk bij het BW).
- BW: het af te voeren dier blijft binnen BW. Als er geen slachthuis in het BW is, kan worden uitgeweken naar het BS (zo dicht mogelijk) of anders zo dicht mogelijk buiten het BW.

In elk geval moet het dier binnen 12 uur van de primaire inrichting zijn vervoerd en in het slachthuis zijn gedood en geslacht. Zowel het slachthuis, als het vervoersmiddel moet worden gereinigd en ontsmet vóór andere dieren weer in de ruimte worden gehouden en geslacht. NVWA controleert op correcte toepassing van scheidingsprocedures, verpakkingsmethoden en identificatiemarkeringen. Zowel bij slachthuis als koel- en vrieshuisinstallaties en verwerkingsinstallaties.

Dieren die zijn gehouden op een inrichting gelegen in het BP of buiten het BP, mogen in een slachthuis in het BP worden geslacht, als de dieren gescheiden worden gehouden en vervoersmiddelen worden gereinigd en ontsmet.

Voorwaarden voor het te verplaatsen dier

Veehouder en/of handelaar beoordelen of het dier klinisch gezond is, onder andere door het meten van temperatuur direct voor vervoer. De temperatuur bedraagt voor een kalf tot drie maanden leeftijd minimaal 38,6°C graden Celsius en maximaal 39,4°C graden Celsius. De temperatuur voor een rund ouder dan drie maanden geldt minimaal 38,0°C graden Celsius en maximaal 39,0°C graden Celsius. Als de klinische inspectie en/of temperatuur afwijkt, dient contact met de NVWA te worden opgenomen. Als dit praktisch niet uitvoerbaar is (bijvoorbeeld meststieren), dient een officiële dierenarts (NVWA) een klinische inspectie uit te voeren voor ontheffing. Het Voedsel Keten Informatie-formulier (VKI) wordt kort voor vervoer verstuurd naar het ontvangend slachthuis.

8.3 Kalveren voor de houderij (art. 45)

Voorwaarden voor het vervoer en de betrokken locaties

De veehouder in een BW zorgt dat de kalveren aan de openbare weg (erfgrens) worden geladen. De dieren mogen naar een erkend verzamelcentrum dat voldoet aan de eisen van de toeleveringsketen of moeten direct naar houderij worden gebracht binnen het BW. Als dit niet mogelijk is, moet de ontvangende inrichting zo dicht mogelijk buiten het BW liggen. Als ze naar een inrichting gaan buiten het BP, dient NVWA deze inrichtingen ook op te volgen in de monitoring. Deze inrichtingen vallen dan ook onder voorwaarden voor het dan geldende BW.

Voorwaarden voor het te verplaatsen dier

Veehouder beoordeelt of het dier klinisch gezond is door het meten van de temperatuur direct voor vervoer. De temperatuur bedraagt voor een kalf tot drie maanden leeftijd minimaal 38,6°C graden Celsius en maximaal 39,4°C graden Celsius. Voor het verzamelen in het vervoermiddel ziet handelaar erop toe dat het dier gezond is. Als de klinische inspectie en/of temperatuur afwijkt, dient contact met de NVWA te worden opgenomen.

8.4 Weiden, ook als uitscharen in natuurgebieden (art. 45)

Voorwaarden voor het vervoer en de betrokken locaties

Het verplaatsen van dieren naar weiden binnen het BW vanuit het BW mag plaatsvinden na een periode van 15 dagen na voltooiing en goedkeuring van de R&O. Ook dient op deze weiden geen contactmogelijkheid te zijn tussen dieren verschillende bedrijven.

Voorwaarden voor het te verplaatsen dieren

Veehouder beoordeelt of het dier klinisch gezond is door het meten van de temperatuur direct voor vervoer. De temperatuur bedraagt voor een kalf tot drie maanden leeftijd minimaal 38,6°C graden Celsius en maximaal 39,4°C graden Celsius. De temperatuur voor een rund ouder dan drie maanden geldt minimaal 38,0°C graden Celsius en maximaal 39,0°C graden Celsius. Als de klinische

inspectie en/of temperatuur afwijkt, dient contact met de NVWA te worden opgenomen.

9. Voorwaarden voor verplaatsingen van producten van dierlijke oorsprong van gevoelige dieren in, vanuit en naar het BP (art. 22, 23, 27, 28 en 43 Vo 2020/687 en art. 167 DGV).

Producten van dierlijke oorsprong van de gevoelige dieren die de inrichting in het BP verlaten, moeten vergezeld gaan met een diergezondheidscertificaat, verkregen onder voorwaarden, toegestaan door NVWA. Als er een alternatief systeem is dat waarborgt dat deze zendingen van de producten traceerbaar zijn en voldoen aan diergezondheidsvoorschriften die worden beschreven in wettelijke regelingen, mag dat systeem worden ingezet. Dit systeem en de kanalisatie van producten dient door de sector geregeld te zijn en te zijn goedgekeurd door het ministerie van LNV. De NVWA houdt aanvullend toezicht op het systeem.

De NVWA houdt toezicht dat de producten van dierlijke oorsprong vanuit het BP gedurende het hele productieproces en de opslag gescheiden zijn gehouden van producten buiten het BP. De producten vanuit het BP mogen niet gezamenlijk worden verplaatst met producten van buiten het BP. Indien een risico-beperkende behandeling conform Vo 2020/687 is ondergaan, geldt er geen beperking meer op verplaatsing.

9.1 Voorwaarden op verplaatsingen van rauwe melk / colostrum en producten op basis daarvan, verkregen van gehouden, gevoelige dieren in het BP (art. 33, 49, Bijlage VI)

Er geldt een verbod op het verplaatsen van rauwe melk, colostrum en producten op basis van rauwe melk en colostrum die zijn verkregen van gehouden, gevoelige dieren in het BP.

Uitzondering: de rauwe melk van een inrichting in het BP moet worden vervoerd in een RMO, waarbij de RMO van 'buiten naar binnen het BP' de melk dient te verzamelen van enkele inrichtingen. Als de melk is verzameld, dient de RMO via de kortst mogelijke route naar een verwerkingsinrichting binnen het BP (indien niet aanwezig: zo dicht mogelijk bij het BP) te worden gebracht om een risicobeperkende behandeling te ondergaan. De verwerkingsinrichting staat onder verscherpt toezicht van het COKZ.

De verwerkingsinrichtingen zullen één keer per maand worden bezocht door het COKZ. Ook dienen de verwerkingsinrichting één keer per week hun pasteurisatielogboeken te delen met het COKZ. Als afwijkingen worden gesignaleerd door het verwerkingsbedrijf of COKZ, dient contact te worden opgenomen met de NVWA.

Risico-beperkende maatregel voor zuivel: pasteurisatie die bestaat uit één enkele warmtebehandeling met een effect dat ten minste gelijkwaardig is aan het aanhouden van 72 °C gedurende 15 seconden.

Wanneer rauwe melk op deze wijze is gepasteuriseerd, geldt er niet langer een verbod op verplaatsing en gelden er voor verplaatsingen van deze zuivel(producten) geen beperkingen meer.

Het niet mogen vervoeren van rauwe melk heeft invloed op de bedrijfsvoering van zelfzuivelaars, rauwe melktaps en boerderijwinkels, doordat vervoeren van rauwe melk(producten) in het BP niet is toegestaan. Ook moet bioveiligheidsmaatregelen genoemd in punt 4: 'Gepaste bioveiligheidsmaatregelen voor personen die de inrichting met gevoelige diersoorten betreden in het BP' in acht worden genomen. In Nederland hebben we meerdere bedrijven die al hun (veelal rauwe) melk zelf verwerken of aan zuivelbereiders dichtbij leveren voor de verwerking van rauwe melk. De mogelijkheden voor doorgang van deze bedrijven, zijn:

- (1) De bedrijven die rauwmelkse producten, bijvoorbeeld kaas, maken met een houdbaarheid langer dan het ingestelde BP, mogen de producten blijven produceren en dienen de producten herkenbaar op te slaan. Als het BP wordt opgeheven, mogen de producten weer worden vervoerd.
- (2) In de huidige praktijk is er op twee manieren pasteurisatie mogelijk van rauwe melk. Met een protocol én met verscherpt toezicht vanuit COKZ wordt dit toegestaan, als het voldoet aan de risico-beperkende maatregel voor zuivel (pasteurisatie die bestaat uit één enkele warmtebehandeling met een effect dat ten minste gelijkwaardig is aan het aanhouden van 72 °C gedurende 15 seconden). Bedrijven die zelf willen of blijven pasteuriseren conform voorwaarden, moeten zich melden bij het COKZ.
- (3) Bedrijven die daar niet aan kunnen of willen voldoen, dienen de rauwe melk te vervoeren naar een verwerkingsinrichting onder verscherpt toezicht van COKZ voor een risicobeperkende behandeling of laten de rauwe melk verplaatsen met het oog op verwijderen of verwerken door de Rendac. Melk mag absoluut niet in de put of mestbult komen of over het land worden uitgereden. De verkregen afvoerdocumenten die door Rendac zijn verstrekt, moeten worden verstuurd naar het COKZ.

9.2 Verbod op verplaatsingen van dierlijke bijproducten van gehouden, gevoelige dieren (m.u.v. kadavers) (Bijlage VI)

Het ophalen en lossen van dierlijke bijproducten (zie Bijlage I van dit draaiboek voor toelichting) die wel mogen worden vervoerd, dient zo dicht mogelijk in BS- of BW plaats te vinden. Afhankelijk in welk gebied de leverende inrichting zich bevindt: "wat in BS is, blijft in BS; wat in BW is, blijft in BW". Is dit niet mogelijk, dan dient een loslocatie zo dicht mogelijk buiten het BP worden aangewezen. Er zullen separate ophaalroutes ingesteld worden. Eén route voor in het BS, één route voor het BW en verder routes "niet het BP". Als dit niet mogelijk is, zullen we toewerken van BW naar BS, niet andersom.

9.2.1 Mest en/of gebruikt strooisel (art. 35, 51)

Mest/gebruik strooisel van gevoelige dieren op een inrichting in het BS waar het is geproduceerd, wordt opgeslagen tot het BS is opgeheven. Daarmee wordt het vervoeren en/of aanwenden van deze mest tijdelijk verboden. Bij mestopslag problemen mag afvoer plaatsvinden met ontheffing en op basis van een door de NVWA goedgekeurd protocol. Mest/gebruikt strooisel vanuit het BS mag worden verplaatst nadat het is verwerkt, met het oog op verwijdering ervan, op een in dezelfde lidstaat gelegen aangewezen plek (in geval van Nederland: BMC Moerdijk). Vervoer dient plaats te vinden onder "Hygiëneprotocol: vervoer van mest".

Mest/gebruikt strooisel vanuit het BW mag wel worden afgevoerd, nadat NVWA toestemming heeft gegeven voor aangewezen stortplaats in Nederland (na verwerking) of zonder verwerking in het BW, waarbij vervoerder/loonwerker/veehouder "Hygiëneprotocol: vervoer van mest" in acht neemt.

9.2.2 Huiden, vellen, haren en andere bijproducten (art. 37, 53, Bijlage VI)

Voor huiden, vellen, haren en andere bijproducten geldt een verbod op verplaatsing. De bevoegde autoriteit mag verplaatsing van die producten toestaan naar Rendac. Als de producten zijn verkregen of zijn geproduceerd minimaal 35 dagen voor de vermoedelijke start van de besmetting mogen de producten nog worden vervoerd, mits gescheiden opgeslagen van producten die nadien zijn geproduceerd, dan geldt geen verplaatsingsverbod.

9.3 Verbod op verplaatsingen van (levende) producten: oöcyten, embryo's van gevoelige dieren vanuit gehele BP (Bijlage VI)

Het moet worden voorkomen dat mogelijk besmette (levende) producten worden ingezet om latere verspreiding van ziekte te voorkomen. De verplaatsing van oöcyten en embryo's van runderen, buffels en bizonen vanuit een inrichting in BS of BW is verboden. Oöcyten en embryo's gewonnen in een vrij gebied mogen worden vervoerd naar een inrichting in het BP

Voorwaarden voor vervoer sperma (art. 27, 32, 48)

- Sperma gewonnen meer dan 35 dagen voordat het spermawincentrum in een BP is gekomen, mag binnen en buiten het BP verplaatst worden. Op het vervoer van dit sperma zijn geen restricties.
- Het vervoer van sperma van buiten het BP, naar binnen het BP (voor bijvoorbeeld verwerking, opslag of verdere distributie) is ook niet verboden.
- Het sperma wat is gewonnen in de laatste 35 dagen (incubatieperiode) voordat het spermawincentrum in het BP lag en al op het primaire bedrijf aanwezig is, mag worden ingezet maar niet verplaatst.
- Sperma wat is gewonnen in de laatste 35 dagen (incubatieperiode) voordat het spermawincentrum in het BP lag en nog in quarantaine of op een opslagcentrum voor levende producten aanwezig is, mag niet meer worden

verplaatst. Dit sperma moet worden vernietigd of apart opgeslagen worden. Verplaatsing van het sperma is verboden zolang het BP van kracht is.

10. Verbod op het winnen van oöcyten, embryo's en sperma van gevoelige dieren in het BP (art. 32, 39, Bijlage VI).

Oöcyten, embryo's en sperma van donordieren in het BP mogen niet worden gewonnen. Indien het BP is opgeheven, zal Vo 2020/686 gelden.

Het winnen van sperma vanuit een inrichting (bijvoorbeeld KI-station) gelegen in het BP mag worden toegestaan als ziektebestrijdingsmaatregelen zijn opgeheven in het BS. Ook dienen alle gevoelige dieren bemonsterd te zijn en het donordier een gunstig laboratoriumonderzoek heeft ondergaan (niet eerder genomen dan zeven dagen na de 35 dagen als ingestelde monitoringsperiode).

11. Verbod op ambulante kunstmatige inseminatie en ambulante natuurlijke dekking van gevoelige dieren in het BP (Bijlage VI).

Het is toegestaan om sperma aan de weg af te leveren, zodat de veehouder zelf kan insemineren.

12. Verbod op verplaatsingen van slachtafval (art. 27, Bijlage VII).

Verplaatsingen van slachtafval van gehouden en wilde dieren van gevoelige dieren vanuit slachthuizen of wildbewerkingsinrichtingen in het BP is niet toegestaan. Wel geldt een vrijstelling van het verbod op verplaatsing als die plaatsvindt naar Rendac. Verwijdering van slachtafval is namelijk voor LSD aangewezen als risicobeperkende behandeling. Bij het ophalen van slachtafval houdt Rendac zich aan het vastgestelde hygiëneprotocol.

13. Verbod op het houden van shows, tentoonstellingen, (jaar)markten en wedstrijden met gevoelige dieren in het BP (Bijlage VI).

14. Verbod van heruitzetting in het wild van gevoelige diersoorten in het BP (Bijlage VI).

Besmetting in een buurland

Tevens kan door een besmet buurland ook een BP in Nederland worden ingesteld. De basis voor de voorwaarden van het BP zijn daarin altijd Vo 2020/687. Voor eventueel aanvullende voorwaarden zal de NVWA daarin met de competente autoriteit van het besmette land optrekken.

1.5. Mogelijke maatregelen bij wilde dieren en gehouden dieren in natuurgebieden en dierentuinen

Vo 2020/687, art. 12 – 13, 62 - 67

Bij een (vermoeden van) besmetting in natuurgebied (Veluwezoom, Oostvaardersplassen) bij wilde, gevoelige dieren, kan een besmette zone ingesteld worden. Als daartoe besloten wordt, zijn een aantal maatregelen verplicht om te nemen:

1.5.1. Verplichte maatregelen (art. 62, 63, 66)

- Post-mortem onderzoek en nemen van monsters voor diagnostiek van doodgeschoten en dood gevonden gevoelige dieren.
- Verwijderen of verwerken door Rendac van kadavers van wilde gevoelige dieren die verdacht of aangetoond besmet zijn met LSD.
- Groep van Deskundigen instellen om de bevoegde autoriteit bij te staan.

1.5.2. Facultatieve maatregelen (art. 63 – 67)

- Opstellen van een plan voor uitroeiing van LSD in het BP, in combinatie met de betrokken partijen (onder andere terreinbeheerders).
- Risicobeperkende maatregelen en versterkte bioveiligheidsmaatregelen toepassen om de verspreiding van de ziekte van getroffen dieren en het BP naar niet-getroffen dieren te voorkomen.
- Afsluiten van wilcovergangen/plaatsen van barrières voor bezoekers,
- Reductie van populatie-omvang en extra monitoring.
- Informeren van veehouders, dierenartsen, jagers en andere betrokkenen.
- Verbod op:
 - Verplaatsing van wilde gevoelige dieren (van in de lijst opgenomen soorten) en daarvan verkregen producten van dierlijke oorsprong.
 - Jachtactiviteiten (en/of jachtactiviteiten en andere buitenactiviteiten reguleren).
 - Het voederen van wilde, gevoelige dieren (van in de lijst opgenomen soorten).

Mogelijke maatregelen bij in een laboratorium of instituut met gevoelige dieren.

Bij een (verdenking van een) besmetting in een laboratorium of instituut met gevoelige dieren bestaat de mogelijkheid om, na een risicobeoordeling, te besluiten geen BP in te stellen. Wel kunnen onder andere de volgende maatregelen worden genomen.

- Er vindt overleg plaats met de Nederlandse Vereniging voor Proefdierkunde (NVP) en de instellingen.
- Opstellen van een hygiëneprotocol.
- Als een laboratorium in een ruimings- of vaccinatiegebied ligt, zal op basis van een risicoanalyse besloten worden of er andere maatregelen worden genomen.
- Toepassen bezoekersregeling.

Maatregelen in dierentuinen (geconsigneerde inrichtingen), evt. ook voor beschermde soorten en rassen.

Ruimingsgebied	Vaccinatiegebied (evt.)	Beperkingsgebied
- Hygiëneprotocol, onder andere sluiten voor publiek - Afschermen gevoelige dieren - Screenen 14 dagen na R&O van laatst besmette inrichting - Evt. besmette gevoelige dieren doden en afvoeren ter destructie. - Evt. doden van gevoelige dieren die in contact zijn geweest met besmette dieren, en afvoeren ter destructie.	- Indien mogelijk, gevoelige dieren vaccineren -Hygiëneprotocol -Afschermen gevoelige dieren	- Hygiëneprotocol - Screenen 14 dagen na R&O van laatst besmette inrichting

2. Mogelijke nationale maatregelen

Onderstaande nationale maatregelen kunnen worden ingesteld. Protocollen kunnen worden herzien op basis van ontwikkelingen van de epidemiologische situatie:

1. Standstill van 72 uur (korter of langer, al naar gelang situatie)

Wanneer er sprake is van een bevestigde klinische melding, zonder bekend epidemiologisch contact met een al besmet gebied, kunnen landelijk vervoersbeperkende maatregelen zinvol zijn. Een (gedeeltelijke) standstill van 72 uur, of korter of langer, kan dan helpen snel zicht te krijgen op de mate van verspreiding, zodat de aanpak vervolgens gericht en gebied specifiek kan worden ingericht en ongecontroleerde verspreiding over het land wordt voorkomen.

2. Regionalisering

Mede op basis van de epidemiologische situatie zal worden besloten of regionalisatie een toegevoegde waarde heeft en zo ja, welke regio's worden onderscheiden. Indien Nederland te maken krijgt met een BP van een buurland, zou regionalisering overwogen kunnen worden. Mocht de besmetting zich voordoen in Nederland, zal gezien de omvang van het BP regionalisering niet goed mogelijk zijn.

Inzet van regionalisering (bijvoorbeeld 20 regio's) kan worden overwogen als de kans reëel is dat een substantieel aantal inrichtingen besmet zal worden door epidemiologisch verbonden inrichtingen. Er kan op basis van een epidemiologische analyse worden besloten of regionalisering een toegevoegde waarde heeft (ook in relatie tot de forse omvang van BP (50 km), en zo ja, in welke regio's. Regionalisering is bijvoorbeeld relevant voor de volgende activiteiten: (1) vervoer levende gevoelige dieren, (2) ophalen en vervoer van destructiemateriaal en (3) ophalen en vervoer en aanwenden van materialen, zoals diervoeder, mest.

3. Vaccinatie (Vo 2023/361).

Een van de maatregelen die kan worden ingezet om de verspreiding van LSD virus verder te voorkomen is vaccinatie. Vaccinatie kan worden ingezet bij een uitbraak van LSD in Nederland of bij een uitbraak van LSD in Duitsland of België wanneer een deel van de beperkingszone zich deels op Nederlands grondgebied bevindt. De eisen en voorwaarden die aan vaccinatie worden gesteld staan in de Europese verordening (EU) 2023/361 beschreven.

Voor een vaccinatiecampagne stelt LNV een vaccinatieplan op dat ter informatie aan de EC en lidstaten wordt verstuurd. Dit plan is een apart document, zoals ook bij andere categorie-A ziekten.

Vanwege het grotendeels onbekende verspreidingspatroon, het effect van de bestrijdingsmaatregelen en de ruimingscapaciteit zal LNV een stapsgewijze aanpak volgen. De gedelegeerde verordening (EU) 2023/361 is leidend. Vaccinatie tegen LSD is een beschermende noodvaccinatie. Preventieve

vaccinatie, wanneer er geen beperkingszone is ingesteld of er geen uitbraak heeft plaatsgevonden in Nederland of in de nabijheid van de Nederlandse grens, is volgens DA (EU) 2023/361 niet toegestaan.

Zodra een uitbraak is vastgesteld, brengt de NVWA de situatie in kaart. Vaccinatie wordt stapsgewijs ingevoerd nadat een beeld is verkregen van de epidemiologische situatie, wat naar verwachting binnen enkele dagen tot één à twee weken voldoende bekend is. In de tussentijd worden voorbereidingen getroffen voor vaccinatie. Na besluitvorming door de minister van LNVN wordt de vaccinatie stapsgewijs uitgevoerd.

Globaal komt de vaccinatiestrategie neer op het vaccineren van alle runderen in een gebied met een straal van 2 km rondom elke haard/uitbraak. Dit wordt uiteindelijk waarschijnlijk uitgebreid tot de hele beschermingszone. Afhankelijk van het verloop van de epidemie kan ook meer worden gevaccineerd, tot het hele beperkingsgebied (incl. de bewakingszone) is gevaccineerd (vaccinatiezone II), en mogelijk een gebied daarom heen (vaccinatiezone I).

In de periode tussen de uitvoering van de beschermende noodvaccinatie tegen LSD in een vaccinatiezone en de vaststelling van de afwezigheid van LSD in de vaccinatiezone, gelden eisen voor vervoer van dieren, levende producten en melk, en aan monitoring. Als is aangetoond dat het virus is uitgeroeid, krijgt de vaccinatiezone de diergezondheidsstatus van vóór de vaccinatie. De specifieke voorwaarden voor de verplaatsingen van dieren en dierlijke producten afkomstig uit de vaccinatiezones zijn beschreven in [Gedelegeerde Verordening \(EU\) 2023/361](#), Bijlage IX. Bij een beschermende noodvaccinatie zijn de voorwaarden 14 maanden van toepassing.

Er gelden aanvullende voorwaarden in overeenstemming met World Organisation Animal Health (WOAH)-standaarden voor het verplaatsen van bijvoorbeeld dieren, zuivel, melk, colostrum, huid en sperma vanuit de vaccinatiezone naar andere landen buiten Europa. Een toelichting van deze voorwaarden kan worden gevonden op de site van de [WOAH](#).

In het vaccinatieplan wordt in meer detail beschreven hoe Nederland de vaccinatie uitvoert en hoe het omgaat met de voorwaarden voor het vervoer van dieren en producten en eventuele behandeling van producten.

4. Hygiëne- en vervoersbeperkende maatregelen buiten het BP

- a) Vervoer van niet-gevoelige diersoorten** | Andere landbouwhuisdieren (onder andere paarden en pluimvee) kunnen worden beperkt in het vervoer vanaf of naar een inrichting met gevoelige dieren. Indien de maatregel wordt opgelegd en de dieren toch vervoerd dienen te worden, dient het vervoer plaats te vinden met een ontheffing van de NVWA en altijd met een hygiëneprotocol en één-op-één.

Uitzonderingen hierop zijn mogelijk in onderstaande gevallen:

1. Het vervoer van paarden in levensbedreigende situaties naar een kliniek, als voorzien van een verklaring van de behandelende dierenarts.
2. Melkgevende en drachtige herkauwers mogen in de eerste 24 uur na afkondiging van de standstill naar de eigen inrichting worden gehaald na ontheffing NVWA, mits de vervoersafstand hemelsbreed niet meer dan 10 km bedraagt. Indien dieren over de landsgrens staan, dient NVWA voorwaarden af te stemmen met de bevoegde autoriteit.
3. Pluimvee gehouden op inrichtingen met gevoelige dieren mag rechtstreeks naar een slachthuis worden vervoerd ten behoeve van de slacht of naar een eindlegbedrijf zonder gevoelige dieren, als het opfokhennen betreft, mits met een hygiëneprotocol en slechts in één-op-één vervoer. Na lossing dient R&O plaats te vinden volgens een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol.

b) Vervoermiddelen | Verplaatsen van lege vervoermiddelen van vee kan worden verboden van binnen naar buiten een BP. Hierop kunnen uitzonderingen worden gemaakt, zoals: tenzij de vervoermiddelen nodig zijn voor het vervoeren van dieren of producten die wel vervoerd mogen worden. Vervoermiddelen die in dat geval worden gebruikt voor vervoer van niet-gevoelige diersoorten of producten van of voor niet-gevoelige diersoorten (zie a.) van of naar een inrichting dienen na elk bezoek aan een inrichting onmiddellijk te worden gereinigd en gedesinfecteerd volgens een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol voor ze een andere inrichting bezoeken.

c) Eieren afkomstig van inrichtingen met gevoelige dieren | Vervoer vanaf een inrichting met gevoelige dieren kan mogelijk één-op-één dienen plaats te vinden. Na lossing dient R&O plaats te vinden volgens een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol.

d) Voedermiddelen | Het vervoer van voedermiddelen vanaf een inrichting met gevoelige dieren kan worden verboden. Aanvullend kan het vervoer van diervoeders naar een inrichting met gevoelige dieren wel worden toegestaan volgens een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol en slechts in een één-op-één vervoer.

e) Mest | Het vervoer van mest van varkens, herkauwers, paarden en pluimvee afkomstig van inrichtingen met gevoelige dieren kan worden beperkt, waardoor de mest alleen op de inrichting waar het is geproduceerd kan worden opgeslagen. Een aanwendverbod van mest kan apart of aanvullend worden ingesteld. Het is in bepaalde situaties voor de NVWA namelijk niet te controleren of de mest al dan niet van een inrichting met gevoelige dieren komt. Bij mestopslagproblemen kan afvoer geschieden onder toezicht naar een aangewezen opslagplaats of installatie voor mestverwerking in de regio of, indien niet mogelijk, buiten de regio. De afvoer vindt plaats met

ontheffing van de NVWA en op basis van een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol. Er kan ontheffing worden gegeven, in geval:

- De inrichting is gelegen in het BS en de mest is verwerkt en kan worden verwijderd naar een aangewezen stortplaats in Nederland (BMC Moerdijk), overeenkomstig art. 13, onder c), van Vo (EG) nr. 1069/2009 (art. 35 2020/687).
- De inrichting is gelegen in het BW en worden verwijderd naar een aangewezen stortplaats (art. 55 2020/687):
 - o Zonder verwerking: naar een stortplaats die daarvoor door de NVWA is erkend en in hetzelfde BW bevindt;
 - o Na verwerking: naar een stortplaats die door de NVWA is erkend en die zich in Nederland bevindt.

5. Preventieve maatregelen in de natuur

LVVN voert daarvoor overleg met provincies, faunabeheereenheden, jagersverenigingen, terreineigenaren en andere partijen over de situatie. Mogelijke preventieve maatregelen zijn het afsluiten van wildovergangen, plaatsen van barrières voor bezoekers, opschorten van de jacht of van beheersmaatregelen en/of schadebestrijding, reductie van populatie-omvang en extra monitoring.

6. Afschermplicht buiten het BP

Een afschermplicht voor alle gevoelige dieren in het gebied buiten het BP kan worden ingesteld, waardoor deze dieren in een afgesloten stal op een geregistreerde inrichting moeten worden gehouden of de dieren moeten zodanig worden afgeschermd dat contact, direct of indirect met gevoelige dieren van andere inrichtingen of met wilde gevoelige dieren totaal wordt vermeden.

7. Preventief doding buiten het beperkingsgebied

Gevoelige dieren kunnen verdacht worden verklaard op grond van traceringsonderzoek, epidemiologisch onderzoek of klinisch onderzoek dat uitwijst dat dieren op die locatie mogelijk besmet zijn met het LSD-virus. Deze dieren kunnen worden aangewezen voor preventieve doding.

3. Opheffen van maatregelen

Vo 2020/687, art. 39, 55

Op basis van de situatie wordt op een gegeven moment besloten om Europese en/of nationale maatregelen per gebied te versoepelen. De verplichte (met name EU) maatregelen mogen worden opgeheven vanaf 28 dagen na voorlopige R&O in het BS en na 45 dagen voor het BW. Zodra de situatie het toelaat, dit ter beoordeling van LVVN en NVWA waarbij input van deskundigen wordt betrokken, kunnen maatregelen worden versoepeld of opgeheven. Aangezien iedere crisis anders verloopt en ook andere risico's met zich meebrengt, zal over het versoepelen of opheffen van bepaalde maatregelen pas in detail besloten kunnen worden ten tijde van de crisis. Afhankelijk van de situatie besluit de minister van LVVN om stapsgewijs de maatregelen op de besmette inrichting, of op de besmette inrichtingen, alsook de regionale/landelijke maatregelen op te heffen. Dit gebeurt mede op basis van een risicobeoordeling van de Deskundigengroep Dierziekten. Daarbij wordt een continue afweging gemaakt tussen de effectiviteit en proportionaliteit van de maatregelen om te bepalen of maatregelen wel of niet in stand moeten blijven.

4. Herbevolken

Vo 2020/687, art. 57 – 61

De Europese Vo (EU) 2020/687 stelt eisen voor herbevolken van getroffen inrichtingen (art. 57 - 61). Als alle ziektebestrijdingsmaatregelen die door Vo (EU) 2020/687 zijn opgelegd worden opgeheven, kan herbevolken plaatsvinden.

Herbevolken van een locatie die besmet is geweest is pas mogelijk nadat de NVWA toelating geeft. De locatie dient aan een aantal voorwaarden te voldoen:

- De definitieve reiniging en ontsmetting van de inrichting heeft onder toezicht van de NVWA plaatsgevonden en is gedocumenteerd.
- De monitoringsperiode (zie bijlage II van de verordening: 28 dagen) is verstreken. Deze monitoringsperiode gaat in vanaf het moment dat de definitieve reiniging en ontsmetting op de getroffen inrichting heeft plaatsgevonden.
- De NVWA, vóórdat een toelating wordt afgegeven, voert een risicobeoordeling op de risico's die voortvloeien uit de herbevolking. Het risico op de verspreiding van LSD-virus dient verwaarloosbaar te zijn.

Als aan deze voorwaarden is voldaan, dan kan het herbevolken plaatsvinden onder bepaalde voorschriften (Vo 2020/687, art. 59):

- De dieren zijn niet afkomstig van andere getroffen inrichtingen die herbevolkt zijn of worden.
- De dieren (of als de dieren in één zending van één inrichting komen; een representatief deel van de dieren) worden voorafgaand aan hun komst naar de inrichting getest, hieruit blijkt dat ze vrij zijn van LSD.
- De geïntroduceerde dieren moeten in alle epidemiologische eenheden en gebouwen worden geïntroduceerd.
- De NVWA bezoekt de getroffen inrichting na 28 dagen gerekend vanaf de datum waarop de dieren in de inrichting zijn geplaatst waarbij zij documentcontroles en klinische onderzoek van de dieren uitvoeren, en waarbij monsters worden genomen om de aanwezigheid van LSD uit te sluiten.
- Iedere persoon die de inrichting binnenkomt of verlaat houdt zich aan strikte bioveiligheidsmaatregelen om de verspreiding van LSD te voorkomen.
- Vervoer van dieren vanaf de getroffen/herbevolkte inrichting mag alleen na toestemming van de NVWA, en nadat het bezoek en onderzoek door de NVWA (zoals hierboven genoemd) met gunstig resultaat is uitgevoerd.
- De exploitant van de inrichting houdt gezondheids- en productiegegevens bij en stelt de NVWA direct in kennis bij belangrijke veranderingen (onder andere van deze productiegegevens).

Bijlage I | Producten van dierlijke oorsprong

Bij een besmetting met LSD-virus zijn er mogelijke verboden of voorwaarden beschreven voor producten van dierlijke oorsprong van gevoelige dieren:

- Er zijn voor LSD geen verboden op het verplaatsen van vleesproducten die zijn verkregen van vers vlees van gevoelige dieren
- Er is wel een verbod voor het verplaatsen van slachtafval dat is verkregen van gevoelige dieren.
- Er is wel een verbod op het verplaatsen van dierlijke bijproducten (anders dan mest (met inbegrip van gebruikt strooisel) van gehouden en wilde, gevoelige dieren vanuit slachthuizen of wildbewerkingsinrichtingen. Het verplaatsen van mest (met inbegrip van gebruikt strooisel) is mogelijk onder voorwaarden.
- Verplaatsingen van rauwe melk en colostrum, zuivelproducten en producten op basis van colostrum verkregen van gehouden, gevoelige dieren vanuit inrichtingen in het BP is verboden, tenzij aan voorwaarden wordt voldaan.

Dit geeft aanleiding om duiding te bieden aan de inhoud van de begrippen, middels een begrippenlijst en overzichtstabel.

Begrippenlijst

Casings (Bijlage VI, Vo 2020/687): blazen en darmen die na het reinigen zijn verwerkt door middel van afschrappen van het weefsel, ontvetten en wassen en zijn behandeld met zout OF zijn gedroogd.

Dierlijke bijproducten (DGV, art. 4, punt 30): hele kadavers of delen van dieren, (levende) producten van dierlijke oorsprong of andere producten afkomstig van gevoelige dieren die niet voor menselijke consumptie (levensmiddel/voedsel) bestemd zijn. Daaronder vallen ook mest (met inbegrip van gebruikt strooisel), huiden, vellen, haren en andere dierlijke bijproducten (Vo 2020/687).

Karkas (Vo 2020/687): het hele geslachte of gedode hoefdier, na (1) uitbloeding, (2) verwijdering van de ingewanden, (3) verwijdering van de ledematen ter hoogte van de carpus (knie) en de tarsus (hak) en (4) verwijdering van de staart, de uier, de kop en de huid.

Levende producten (Vo 2020/687): sperma, oöcyten en embryo's.

Slachtafval (Vo 2020/687, art. 2 punt 8): vers vlees dat geen deel uitmaakt van het karkas zoals gedefinieerd in punt 7, ook indien het op natuurlijke wijze met het karkas verbonden blijft. Het verwijderde bloed, de verwijderde ingewanden, de verwijderde ledematen ter hoogte van de carpus en de tarsus (voorpoten en achterpoten), de verwijderde staart, uier, kop en huid zijn producten van het uitslachten. Als het wel bestemd (en dus geschikt) is voor menselijke consumptie, dan is er sprake van slachtafval. Als het niet geschikt is voor menselijke voedselconsumptie, is er sprake van een dierlijk bijproduct.

Vlees (Vo 2005/853, Bijlage I punt 1.1; Vo 2020/687, art. 2 punt 6,7): eetbare delen van dieren die zijn verkregen van het karkas, wat over is gebleven na het uitslachten van het dier om het geschikt te maken voor verdere verwerking of consumptie. Vlees, gehakt vlees en vleesbereidingen, ook vacuümverpakt of in CA-verpakking (gecontroleerde atmosfeer), dat/die buiten de koel- of vriesbehandeling geen enkele behandeling heeft/hebben ondergaan.

Bij het uitslachten van het dier wordt het bloed, ingewanden, ledematen ter hoogte carpus en tarsus, staart, uier, kop en huid verwijderd. Als deze 'uitslachtproducten' geschikt en bestemd zijn voor menselijke consumptie, dan is er sprake van vlees. Indien deze producten niet geschikt en bestemd zijn voor menselijke consumptie, is er sprake van een dierlijk bijproduct.

Vleesproducten (Vo 2020/687): verwerkte producten die zijn verkregen door verwerking van vlees of door verdere verwerking van dergelijke verwerkte producten, zodat op het snijvlak kan worden geconstateerd dat het product die niet langer de kenmerken van vers vlees bezitten (bijvoorbeeld behandelde magen, blazen, darmen).

Overzichtstabel

Materiaal	Zuivel	Vlees	Slachtafval	Dierlijk bijproduct	Levend product
Bloed, bestemd voor menselijke voedselconsumptie			X		
Bloed, niet bestemd voor menselijke voedselconsumptie				X	
Ingewanden, met behandeling/verwerking tot casings		X			
Ingewanden, behandeld door koelen/vriezen			X		
Resterende organen (ingewanden), behandeling/verwerking		X			
Resterende organen (ingewanden); behandeld door koelen/vriezen			X		
Ledematen, staart, uier en kop, bestemd voor menselijke voedselconsumptie			X		
Ledematen, staart, uier en kop, niet bestemd voor menselijke voedselconsumptie				X	
Huiden, bestemd voor menselijke consumptie			X		
Huiden, niet bestemd voor menselijke consumptie				X	
Vellen en haren				X	
Rauwe melk	X				
Na verwerking zuivel: productrestvloeistof, perswei				X	
Sperma, oöcyten en embryo's					X
Mest, met inbegrip van gebruikt strooisel				X	